

УДК 628.157

НІМЕЦЬКА МОВА ТА ЇЇ ВАРІАНТИ**А. Я. Рожко**

студентка 4 курсу, група ТТАТ-42, навчально-науковий автодорожній інститут

Науковий керівник – ст. викладач Л. Є. Купчик

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У даній статті описано ряд лексичних особливостей німецького, австрійського та швейцарського варіантів німецької мови. Визначимо, що мова в Австрії дуже відрізняється від літературної німецької мови, а швейцарський національний варіант німецької мови виступає розмовною мовою всіх швейцарців і виконує певні функції літературної мови.

Ключові слова: літературна мова, норма, лексичні відмінності.

В данной статье описан ряд лексических особенностей немецкого, австрийского и швейцарского вариантов немецкого языка. Разговорная речь в Австрии очень отличается от литературного немецкого языка. Швейцарский национальный вариант немецкого языка выступает разговорным языком всех швейцарцев и выполняет определенные функции литературного языка.

Ключевые слова: литературный язык, литературная норма, лексические отличия.

The article describes a number of lexical features of German, Austrian and Swiss variants of German. It is determined that colloquial Austrian variant differs from standard German. Swiss German serves as a colloquial language for all Swiss people and performs certain functions of standard language.

Keywords: standard language, norm, lexical differences.

Вступ. Ціла низка європейських мов виступають «неідентичними самі собі на всій території свого поширення» [1, с. 9]. Це стосується й німецької мови, яка є єдиною офіційною мовою в Німеччині (близько 80 млн носіїв), Австрії (7,5 млн носіїв) та Ліхтенштейні. У таких країнах, як Швейцарія та Люксембург німецька мова є рівноправною з іншими державними мовами. У Бельгії та Італії вона є регіональною.

Аналіз останніх досліджень. Існують істотні фонетичні, граматичні та лексичні відмінності німецької мови у Німеччині, Австрії та Швейцарії. Проблема державних і регіональних варіантів німецької мови привертала увагу вчених ще з 70-х рр. XX ст. і знайшла своє відображення у працях Юргена Айхгофа, Ганса Бікеля, Регули Шмідлін, О. Остаповича, Ульріха Аммона, І. Райфенштайна, Р. Візенгера, Н. Максименко та ін.

Методика досліджень. Метою даної статті є вивчення особливостей австрійського та швейцарського варіантів німецької мови в лексичному складі, тому що мови, на яких розмовляють в Австрії та Швейцарії, дуже відрізняються від літературної німецької мови.

Результати досліджень. Німецька мова зі своїми варіантами і діалектами є багатою, плюрицентричною мовою, яка розвивалася незалежно від географічних і політичних кордонів [2, с.156], зокрема у таких країнах, як Німеччина, Австрія та Швейцарія.

Плюрицентричність німецької мови визначається трьома різними аспектами:

1. Історичний окремий розвиток німецької мови, австрійського і швейцарського варіантів німецької мови.

2. Короткотривалий окремий розвиток німецької мови НДР (Німецької Демократичної Республіки) і ФРН (Федеративної Республіки Німеччини).

3. Функціональне використання діалектів і стандартної мови у німецькій частині Швейцарії і у Люксембурзі, де діалект є не лише рідною мовою населення, але й має своє місце у багатьох стандартних доменах.

Через відмінність у державному і суспільному устрої, дивергентний історичний розвиток це призвело до утворення мовних варіантів... як і раніше, тут наявна єдина мова, але з державними варіантами» [3, с. 15].

Німеччина розглядає свої північні варіанти загалом як стандарт і сама є носієм стандартних норм. Статус окремих національних розбіжностей залежить від історичних, політичних і економічних факторів [4]. Так як у Німеччині проживає найбільше носіїв німецької мови (близько 80 млн носіїв) та Німеччина відіграє у Європі важливу політичну і економічну роль, то її варіант німецької мови розглядається як норма. За кордоном також здебільшого вивчається німецька мова Німеччини, а австрійський та швейцарський варіанти лише згадуються.

У даному дослідженні ми зосереджуємо увагу на лексичних особливостях німецького, австрійського та швейцарського варіантів німецької мови.

Лексичні особливості існують насамперед в сфері побуту. Найбільші відмінності прослідковуються в сфері продуктів харчування.

У 70-х рр. XX ст. Ю. Айххоф зазначив, що на позначення багатьох речей щоденного побуту існують чисельні регіональні відмінні позначення. Це можна прослідкувати на наступному прикладі. Так, коренеплід, якого в розмовному швейцарському варіанті називають *Rüebli*, в швейцарській літературній мові називають *Karotte*, в Австрії або *Möhre* або *Karotte*, у південній Німеччині *Rübe*, в центральній Німеччині *Möhre*, у центрально-західній *Karotte*, в східній Німеччині *Mohrrübe* і в північній Німеччині *Wurzel* [5].

Подальші відмінності існують в наступних позначеннях продуктів харчування. Так в Німеччині картоплю називають *Kartoffeln*, в Австрії – *Erdäpfel*; вершки в Німеччині називають *Sahne*, в Швейцарії – *Rahm*, в Австрії – *Obers* або *Schlag*; булочка в Німеччині – *Brötchen*, в Швейцарії – *Semmel*, в Австрії – *Brötchen*.

Існують відмінності і в позначеннях, які використовуються у сфері офіційної мови, а саме: мер в Німеччині – *Bürgermeister*, в Швейцарії – *Ammann* або *Stadtpräsident*; конверт в Німеччині називають *Briefumschlag*, в Швейцарії – *Convert*, в Австрії – *Kuvert*; свідоцтво про освіту – *Abitur* в Німеччині, *Matura* в Швейцарії та Австрії.

Також спостерігаємо деякі відмінності в позначеннях, які використовуються у сфері транспорту: водійські права називають в Німеччині *Führerschein*, в Швейцарії – *Führerausweis*; *Fahrrad* в Німеччині називають велосипед, а в Австрії – *Velo*; квиток в Німеччині – *Eintrittskarte*, в Швейцарії – *Billet*.

Відмінності можна побачити і у лексиці, яка є центральною і обов'язковою для кожної комунікації. Так, на початку будь-якого спілкування, коли люди зустрічаються, вони вітаються, і саме у вітальних формах виявляють значні регіональні і національні відмінності. У другій половині дня у німецькомовній Швейцарії вітаються *Grüezi*, *Grüessech* і *guete Tag*. Хоч це є діалектні варіанти, вітання *Grüezi* часто знаходимо в письмових текстах, тому дослідники зауважують, що воно перейшло у літературний швейцарський варіант німецької мови.

В Австрії, заходячи в магазин, вітаються *grüss Got* або *guten Tag*. В південній Німеччині *grüss Got*, в північній і центральній Німеччині – *guten Tag* або *Tach*.

Також є відмінності у висловленні прощання: в Німеччині прощаються *Tschüs* або *Auf Wiedersehen*, в Австрії – *Servus*, а у Швейцарії – *Uf Widerluege*.

Варто зазначити, що Австрія розпочала наголошувати на своїй самостійності ще після Другої світової війни та демонструвати відмінності по відношенню до Німеччини. Так, у

1951 році з'явився Австрійський словник (Das Österreichische Wörterbuch). Ставши членом Євросоюзу у 1995 р., австрійці наполягали на визнанні австрійського варіанту німецької мови як офіційної мови ЄС. В результаті в протоколі лише зазначено 23 австріацизми (всі терміни зі сфери кулінарії) як особливості австрійського варіанту німецької мови [2, с.159].

Словник Deutsches Universal Wörterbuch серії Duden (das DUW) містить добрих 130 тис. ключових слів, з них: 1,3% марковані як швейцарський варіант, 3,1% - як швейцарський або австрійський варіант, 1,8% - як австрійський варіант [6].

Якщо в Німеччині та в Австрії німецька мова існує в трьох формах: діалект – розмовна мова – літературна мова, то для Швейцарії характерна опозиція: діалект – літературна мова. Швейцарський національний варіант німецької мови – це літературно-нормована мовна система, яка є загальним та всеохоплюючим засобом письмового спілкування, а також в значній мірі засобом усної комунікації швейцарців – носіїв німецької мови.

Виступаючи розмовною мовою всіх швейцарців без всякого соціального обмеження, Schwyzertysch виконує також з цим деякі функції літературної мови. Він використовується частково в політичних та адміністративних закладах країни, в церковних проповідях, в наукових та політичних дискусіях, на радіо та телебаченні.

Таким чином, Schwyzertysch займає особливе місце у порівнянні з німецькими та австрійськими діалектами, функціональні можливості Schwyzertysch значно перевершують можливості німецьких та австрійських діалектів, а також розмовної мови в Австрії та ФРН, оскільки він використовується навіть на заняттях у школі.

Отже, дане дослідження дозволяє зробити наступні **висновки**:

1. Німецька мова поруч з іншими європейськими мовами (англійською, французькою, іспанською та ін.) виступає своєрідною «архісистемою», що поділяється на кілька функціональних підсистем, які різняться між собою саме територією поширення.

2. Сучасна німецька мова на практиці реалізується у формі декількох національних варіантів, що обслуговують окремі нації в межах суверенних держав, як ФРН, Австрії, Швейцарії.

3. Кожному національному варіанту, окрім специфічного компонентного складу, властива особлива лінгвістична ситуація.

Список використаних джерел:

1. Домашнев А.И. Очерк современного немецкого языка в Австрии / А.И. Домашнев. – М.: Высшая школа, 1967. – 180 с.
2. Borcic N. Deutschland, Österreich, Luxemburg und die Schweiz: Identität und Sprachpolitik / N. Borcic, S. Wollinger // Informatologia. – 2004. – №41. – S. 156–160.
3. Wiesinger P. Die deutsche Sprache in Österreich / P. Wiesinger // Das österreichische Deutsch. – Wien : Böhlau Verlag, 1988. – S. 9-31.
4. Reiffenstein I. Deutsch in Österreich / I. Reiffenstein // Tendenzen, Formen und Strukturen der deutschen Standardsprache nach 1945. – Marburg, 1983. – S. 15-27.
5. Bickel, H. Ein Wörterbuch der nationalen und regionalen Varianten der deutschen Standardsprache / H.Bickel, R. Schmidlin // Published in Bulletin VALS-ASLA (Vereinigung für angewandte Linguistik in der Schweiz). – 2004. – №79. – S. 99–122.
6. Duden. Deutsches Universalwörterbuch [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.duden.de/woerterbuch>.